

EESTI EMAKEEL

Karl August Hermann

Nagu kaunis heli kandlekeelest,
nagu lõokse lõksuv hääl,
nagu laulud linnu lahkest meelest,
nagu kellakõlin aasa pääl –
süda sulab, mõnul mõlgub meel –
kõlad kõrvu, Eesti emakeel.

2019. aasta on eesti keele aasta.

Meie riik tähistab 100 aasta möödumist ajast, kui eesti keel kuulutati riigikeeleks.

Kõige eestilikuma sõna esitamise aeg on ümber saanud, pakuti üle 2200 sõna ja võitjaks kuulutati „sõnajalaõis“.

Meie püüame välja selgitada kõige kassarilikumat sõna. Palume lisada ka väike selgitus, miks just see sõna.

Samuti ootame liisusalme. Palume lisada ka aasta(kümme), millal salmi loeti.

Sõna ja liisusalme saab saata aadressile info@kassarimaa.ee või tuua Orjaku külamajja, Kassari raamatukokku või Merike Niimanni (526 3168) kätte muuseumi hiljemalt selle aasta 12. septembriks.

Wahl & Co., AKTIEBOLAG
▼▼
LAMPSAAREN
HYÖRYSÄHA
▲▲

Lappseuranta, 21 p. toukokuuta 1918

William Kurn, Lena Kurn,
Matti Kurn ja Mikael Kurn ja
Emil Kurn ohjeistetaan matkustamaan
Lappseurantaan ja suositetaan
seuran luvun matkustaa
kotinsa Wiikoon.

Wahl & Co., AKTIEBOLAG
Lampsaaren Höyryseura
K. M. J. J. J.

Dokument on saadud Evi Sadulalt.

Saadud Äide
talust.

Vabadussõjalased, vasakult teine Kirill Vaku.

Vabadussõja kahur. Norgani kogu.

Maareform Hiiumaal

Väljavõte Ago Pajuri artiklist „Hiiumaa 1918–1941“. Hiiumaa koguteose toimetusele saadetud originaal asub Hiiumaa Muuseumis.

Põllumajanduses leidsid tänu Eesti iseseisvumisele aset väga suured ümberkorraldused. 1919. aastal käivitunud radikaalne maareform tõi kaasa suurmaapidamiste (mõisad) asendamise väikemaapidamistega (talud), tõrjus senised maaomanikud (baltisaksa aadel) kõrvale nii majanduslikelt kui poliitiliselt juhtpositsioonidelt, leevendas oluliselt maa põhirahvuse maanälga, tõi kaasa olulisi nihkeid rahva sotsiaalses struktuuris ja asustusgeograafias.

Rüütelkonnale ja riigile kuulunud mõisu Hiiumaal polnud, samuti nagu ka omanikest maha jäetud mõisu. Seepärast kajastus maareformi sissejuhatav etapp saarel vaid valdades moodustatud mõisate kontrollkomisjonide tegevuses. Millal need komisjonid rakendusid ja kui aktiivselt tegutsesid, pole päris selge.

Maareformi juriidiliseks aluseks sai asutavas kogus 10. oktoobril 1919 vastu võetud maaseadus. Selle kohaselt võõrandati kõik mõisadele kuulunud varad: maavaldused, kariloomad, põllumajandusinventar ja tööstusettevõtted (viinaköögid, jahuveskid,

telliselöövid, lubjaahjud, saekaatrid jms). Esialgu otsustati maksta senistele omanikele tasu ainult loomade, inventari ja ettevõtete, mitte aga maa eest. Alles 1926. aastal võttis riigikogu vastu täiendava seaduse, millega asuti maksuma kompensatsiooni ka maa eest. Seejuures hinnati kõik võõrandatud varad võimalikult madalalt, mistõttu endistele omanikele ei makstud ligilähedaseltki tegelikke hindu.

Võõrandatud maad – kokku 2,34 miljonit hektarit – arvati riiklikku maafondi. Metsad ja ebatootlikud maad jäeti riigile, samuti nagu ka mõnikümmend mõisasüdant, millest kujundati riigimõisad, kuid enamik põllumajanduslikust maast planeeriti asundustaludeks ja jagati välja soovijatele. Maasaajate hulgas olid eesõigustatud mõisamaadel paiknenud renditalude senised rentnikud, Vabadussõjas silma paistnud sõjamehed – nii need, kellele valitsus otsustas anda tasuta maad (taolisi oli üle 2000) kui ka isikliku vapruste eest II liigi Vabadusristi pälvinud –, sõjas invaliidistunud veteranid, langenute perekonnad ning

rindevõitluses osalenud sõdurid. Kõik ülejäänud soovijad pidid taotlema maad üldistel alustel. Avaldused sooviga maad saada laekusid kohalikku vallavalitsusse ning otsused langetati vallanõukogus. Esialgu anti maa kuueks aastaks rendile ning asunikud tasusid riigile iga-aastast rendimaksu. Alles pärast esialgse tähtaja möödumist ning eeldusel, et rentnik oli kõik kohustused korralikult täitnud, võis taotleda päriliku põlisrentniku staatust, s.t õigust parandada renditav maa oma järeltulijatele. Tegelikult enamasti põlisrendini ei jõutudki, sest 1925. aastal võeti vastu seadus, millega asunikud võisid oma maa riigilt välja osta (ostutähtjaks määrati kuni 60 aastat).

Hiiumaal kuulus riigistamisele seitse eramõisa: Alexander von Hoyningen-Huene, Emmaste ja Orjaku mõis, Gustav von der Pahleni Aadma ja Vaemla mõis, Dorothea von Stackelbergi Suuremõisa mõis, Otto Magnus von Stackelbergi Putkaste mõis, Justus Heinrich von Stackelbergi Kassari mõis ning neli Venemaa talurahva põllupanga valduses olnud mõisa: Lauka-Isabella,

Loja, Partsi ja Vilivalla, samuti Kõrgessaare mõisa karjamõisad Kõpus ja Reigis.

Kui 1920. aastal piirdus mõisamaade jagamine Kõrgessaare ja Suuremõisa vallaga, siis 1921. aastal jätkus see Emmastes ja Käinas. Käina vallas oli maadejagamine päevakorral küll juba 1920. aasta varakevadel, kui Kassari ja Aadma mõisa juures tekkisid maaharijate ühisused. Kassari mõisa maaharijate ühisusse kuulus 39 liiget, sh 14 mõisatöölise, 9 sõdurit, 6 maatameest, 6 väikekohapidajat ja 5 sõduri isa. Aadma mõisa ühisus oli väiksem, piirdudes 16 liikmega. Mõlemad ühisused võtsid mõisa ajutiselt rendile, kindlustades oma liikmetele sellega eesõigused tulevikuks – tükeldatud mõisamaade jagamise ajaks. Käina vallanõukogu, olles kinnitanud maaharijate ühisuse loomise, arutas maaolusid vallas veidi laiemaltki. Tõdeti, et vallas on umbes 300 maata perekonda ning ühisustele rendile antud mõisad ei suuda nende inimeste vajadusi mingil juhul rahuldada. Samas olid veel üle võtmata Putkaste ja Vaemla mõis ning Käina kirikumõis ning nende tükeldamisel arvati saavat umbes 500 tiinu põllumaad, millest oleks jätkunud sajale maata perekonnale. Paraku oli Läänemaa riigimaade ülemal kavas

jagada Vaemla mõis Soome sõduritele. Olukorda põhjalikult kaalunud vallanõukogu otsustas protesteerida Vaemla mõisa soomlaste tarvitada andmise plaani vastu ning paluda põllutöoministeeriumi kiirustada Putkaste, Vaemla ja Käina kirikumõisa maade tükeldamisega.

Seega piirduti 1. märtsil ainult Kassari mõisa (582 tiinu) jagamisega. Väljamõõdetud krunte oli 30, maasoovijaid aga 55. Kolm krunti jäid jagamisest kõrvale, üks neist määrati koolikohaks, teine anti riigimaade ringkonnavalitseja käsutusse ja kolmas hõlmas mõisa rohtaeda, millega maaharimise seisukohast polnud palju peale hakata. Olukorra tegi keerukamaks asjaolu, et läinud aastal oli antud mõis rendile Kassari mõisa maaharijate ühisusele, mille liikmetel oli nüüd kruntide taotlemisel eesõigus. 55-st maasoovijast kuulus ühistu liikmeskonda 32. Neist veelgi suuremad eesõigused olid kahel endisel renditalunikul, ühel langenud sõduri perekonnal ja ühel Vabadussõja invaliidil. Alustuseks anti neli asundustalu eesõigustega taotlejatele ning seejärel tõmbasid kõik ülejäänud maasoovijad liisku. Loosi tahtel läks ühisuse liikmetele 14 kohta ainukasutusse ja 4 kohta kahe peale (koha saajate hulgas oli 12 sõdurit).

Väljastpoolt ühistut said terve asunduskoha üks sõdur ja üks endine mõisatöölise, üks krunt jagati kolme mõisatöölise vahel. Eriti omapärane oli kahe eraldi planeeritud krundi saatuse, mis väljajagamisel ühendati ja ühendatud kohana (55 tiinu) kümnele maatamehele anti. Ilmselt tuleb selles näha mingi ühistulaadse maaharimisvormi jätku. Eravaldusse läinud kohtade keskmiseks suuruseks kujunes 19,2 tiinu, suurim krunt 31 ja vähim 10 tiinu.

Emmaste vallanõukogul vedas paremini, raskeid probleeme esile ei kerkinud ning tänu sellele suudeti valla territooriumil asunud mõlema mõisa – Emmaste ja Orjaku – maad ära jagada ühe päevaga (2. märtsil 1921). Orjaku mõisa maad (593 tiinu) olid planeeritud 22-ks krundiks, millest kaks (tellisetehase maa-ala ja metsavahikoht) ei kuulunud jagamisele. Ülejäänud 20-le kohale oli esitatud 66 taotlust. Alustuseks rahuldati jällegi eesõigustatud maataotlejate soovid: kaks kohta läksid senistele rentnikele, viis tasuta maasaajatele, kaks langenud sõdurite perekondadele ning kaheksa rindevõitlustes osalenud sõjaväelastele (neist neli ainukasutusse ja neli kahe peale). Seega jäi kõigi ülejäänud taotlejate jaoks vabaks ainult kolm talu, millest kaks anti mõisatöölistele, kumbki kolme peale. Ühe krundi

saatus jäi aga lahtiseks, sest vallanõukogu tahtis anda selle sõdurile, kuid riigimaade ülema esindaja nõudis, et koht läheks endisele mõisaomanikule Alexander Hoyningen-Huenele. Lahendus saabus alles kaks ja pool kuud hiljem, kui Lääne maakonnaavalitsus, kelle kompetentsi kuulus vallanõukogude otsuste kinnitamine, asus vallanõukogu poolele ja kinnitas vaidlusaluse krundi kasutajaks sõduri, jättes endise mõisaomaniku maata. Seega sai Orjaku mõisast maad 28 soovijat, sh 18 sõdurit.

Kokku likvideeriti kahe aasta jooksul Hiiumaal 13 mõisa, jagati välja üle 270 asundustalu ning maad sai umbes 450 perekonda. Kuid kindlasti ei olnud see kõik.

Pole kahtlust, et maareform mõjutas Hiiumaad sama sügavalt nagu kogu Eesti Vabariiki, kujundades oluliselt ümber nii iseseisvunud väikeriigi sotsiaalse ja majandusliku struktuuri kui ka võimuvahekorrad, ühiskondlikud suhted ja maarahvastiku elu-olu. Muidugi ei teostunud maareform nii ladusalt, nagu eelnenust võiks järeldada. Probleeme oli palju, siinkohal paar näidet.

Emmaste ja Orjaku mõisa omanik parun Alexander Hoyningen-Huene pidas novembris 1918 paremaks koos Saksa vägedega

kodusaarelt lahkuda, jättes mõlemad mõisad oma senise mõisavalitseja, Taani kodaniku Valdemar Bardrami hoole alla. Et ajad olid segased, sõlmis parunihärra juunis 1919 valitsejaisandaga lepingu, mille kohaselt võttis viimane Emmaste ja Orjaku mõisa rendile. Sellest tulenevalt langesid kõik maareformist tulenenud valud ja vaevad, aga ka õigustatud või õigustamatud lootused Bardrami õlule.

Emmaste ja Orjaku mõisa võõrandamine sai alguse 15. märtsil 1920, kui Emmaste valla mõisade kontrollkomisjon koos riigimaade ringkonnaavalitsejaga seadis kokku Emmaste mõisa varade nimestikud. Nende järgi kuulus Emmaste mõisale 1590 tiinu maad, sh põllumaad 214, heinamaad 741, karjamaad 406 ja metsa 177 tiinu. Mõisamaadel asusid peale häärberi ametnike elumaja, kaks teenijate elamut, kaks metsavahimaja (koos kõrvalhoonetega) ja kaheksa moonamaja, samuti kuus loomalauta, kaks hobusetalli koos tõlla- ja vankrikuuridega, kaks masinakuuri, kaalumaja, seppaja, tõrvaahi, saeveski, viinavabrik, kaks aita ja kuivati, 34 küüni ja muid majandushooneid. Kokku oli 77 ehitist. Majapidamises oli 20 hobust, 52 veist (enamjaolt angli tõugu) ja seitse siga, lisaks hulk eluta inventari ja põllusaadusi. Orjaku

mõis oli, vähemasti pinna poolest, mõnevõrra väiksem, hõlmates 1381 tiinu, sh põllumaad 130, karjamaad 343, heinamaad 313 ja metsa 164 tiinu.

1. septembril 1920 koostati akt Emmaste mõisa varade üleandmise kohta põllutöoministeeriumile ning 7. detsembril sõlmis põllutöoministeerium endise mõisavalitseja Bardramiga lepingu, millega mõis anti taanlasele rendile. Rendiaeg jäi aga lühikeseks, sest 2. märtsil 1921 jagas Emmaste vallanõukogu mõisa maad asundustaludena soovijatele laiali ning sama aasta 29. aprillil võtsid riigimaade ülema ja vallavalitsuse esindajad üle ka mõisa inventari. Samal ajal jagati asundustaludena välja Orjaku mõisa maad ning võeti üle ja hinnati Orjaku mõisa inventar, kusjuures varade üleandjaks oli siingi ajutise rentnikuna tegutsenud endine mõisavalitseja Valdemar Bardram. Inventari kogumaksumuseks hinnati Emmaste mõisas 440 908 ja Orjaku mõisas 12 637 marka. Nimetatud summad maksti Bardramile 1922. aastal välja, kuna too tõestas dokumentaalselt, et oli mõlema mõisa elus ja eluta inventari 1919. aastal mõisa endiselt omanikult ostnud.

Nüüd alles segadused algasid, sest Bardrami väitel polnud ta mitte üksnes inventari omanik,

vaid ka mõlema mõisa seaduslik rentnik, mistõttu poleks mõisade inventari üldse tohtinud võõrandada. Nimelt leidis maaseaduses klausel, mis vabastas võõrandamise alt nende mõisade inventari, mille rentnikul oli ette näidata enne 11. novembrit 1918 sõlmitud kehtiv rendileping. Järelikult, leidis Bardram, pidanuks riik ostma mõisade inventari mitte võõrandamis-, vaid turuhindadega. Hindade erinevus oli aga vägagi märgatav, sest varad hinnati 1914. aastal kehtinud hindade alusel toonastes Vene rublades, mis arvutati ümber Eesti markadeks suhtega 1 rubla = 20 marka, ehkki tegelik vahekord pidanuks olema 1 rubla = 150 marka. Selge pildi hindade erinevusest annab Orjaku mõisa varade müük 4. mail 1921, mille tulemusena müüdi asunikele maha 9 hobust ja 21 veist, samuti hulk eluta inventari ja põllusaadusi. Müügiaktidest ilmneb, et kui näiteks hobused olid võõrandatud 22 200 marga eest, siis müüki läksid nad 44 400 marga eest. Veiste puhul olid vastavad arvud 50 600 ja 75 900, eluta inventari puhul 133 554 ja 200 646 jne. Isegi väheväärtuslik kraam, mida ei õnnestunud esimesel

katsel müüa, vaid mis tuli panna allahinnatult oksjonil enampakkumisele, tõi sisse üle 19 000 marga, ehkki selle võõrandamisväärtus oli vaid 13 700 marka. Seega lõikas riik võõrandatud varade müügist kopsaka vaheltkasu ning taanlasest rentniku soovid saavad mõistetavaks.

Siis muutis Bardram oma isikliku probleemi rahvusvaheliseks. Jaanuaris 1921 pöördus Taani kindralkonsul Eesti välisministeeriumi poole noodiga, milles nõudis loobumist Emmaste ja Orjaku mõisa inventari võõrandamisest.

Põllutöoministeerium vastas keeldumisega, kuna Bardram oli sõlminud rendilepingu alles juunis 1919 ega mahtunud seega maaseaduse klausli alla. Nüüd kutsus Bardram appi Emmaste vallavalitsuse ja kolm Emmaste valla elanikku, kes kinnitasid kirjalikult, et Bardram hakkas Emmaste ja Orjaku mõisa rentnikuks juba 1. novembril 1918, nemad olevat sellest kuulnud endiselt mõisaomanikult. Mõistagi ei saanud põllutöoministeerium seesuguseid „kuuldusi“ tõsiselt võtta ning kirjavahetus ministeeriumi ja Bardrami esindajate

vahel jätkus. Aprillis 1924 nõudis advokaat Ferdinand Vellner rohkem kui 7 miljoni marga väljamaksmist Bardramile (võõrandatud inventari väidetav väärtus turuhinnas pluss intressid kahe ja poole aasta eest). Pööre saabus alles suvel 1928, kui põllutöominister viis küsimuse vabariigi valitsuse ette, selgitades riigivanemale adresseeritud kirjas kogu loo tagapõhja. Ministri kirjale saabus riigikantseleist lakooniline vastus: *Härra Riigivanem ühines Teie seisukohaga*. Siitpeale kaovad arhiivimaterjalidest viited vaidluse jätkumise kohta.

Jääb vaid lisada, et hoolimata vägikaikaveost Eesti riigiga, oli Bardram igati eestimeelne mees, astus Eesti kodakondsusse, pidas Emmaste mõisast ostetud 40-hektarilist talu ja endist mõisa tellisetehast, täitis Hiiu ühispanga juhatuse esimehe ülesandeid, lõi aktiivselt kaasa seltsielus, aitas kaasa Emmaste noorsooseltsi asutamisele ja edendamisele, osales näitemängudes ning oli eriti hinnatud pidudel ja koosviibimistel, kus paistis silma teravmeelsete vemmälvärsside looja ja esitajana.

Kassari mehed Vabadussõjas

Nagu praegu teame, võttis Vabadussõjast osa 46 Kassari saare meest. Siinse nimestiku on koostanud Tiiu Kopli. Peamine info pärineb Enn Veevolt (Hiiumaa Muinsuskaitse Selts), kes põhilise materjalina kasutas Lääne-Saare sõjaväeringkonna tagavaraväelaste andmeid (Saaga). Toetatud on ka Kassari koduloolisele andmebaasile. Lisatud on mälestusi. Nimede kirja pilt on pärit tagavaraväelaste andmetest. Vabadussõja kahuritega pilt Norgani kogust.

Aalov (Lepasalu), Toomas	
Isanimi	Peeter
Sünniaeg	17.04.1898
Sünnikoht	Kassari
Amet	põllutöoline
Mobiliseerimise aeg	09.04.1919
Väeosa nimi	Kalevlaste malev
Auaste	reamees
Mälestusmedal	1940 lindi ja lehviga
Demobiliseerimise aeg	29.09.1920
Kajastused	Kassarimaa 2001, nr 9
Muu info	
02.1917–09.1917oli tsaariarmees, teenis 434. Tserepovetski polgus, reamees.	
Vabadussõjas sai 23.08.1919 haavata, 02.12.1919 läks sõjaväkke tagasi. (Enn Veevo)	
II maailmasõtta mobiliseerituna (08. 1941) oli Tallinna reidil laeval Jaan Teeäär. Laev jäi sakslaste kätte ja Toomas tuli koju. (Ervin Norgan)	
Toomas pidas sõja ajal päevikut, mis oli peidetud põõningule. Ta andis selle oma sugulasele Jaak Adamsonile. (Viiu Adamka)	
Suri 1972, maetud Kassari surnuaeda.	

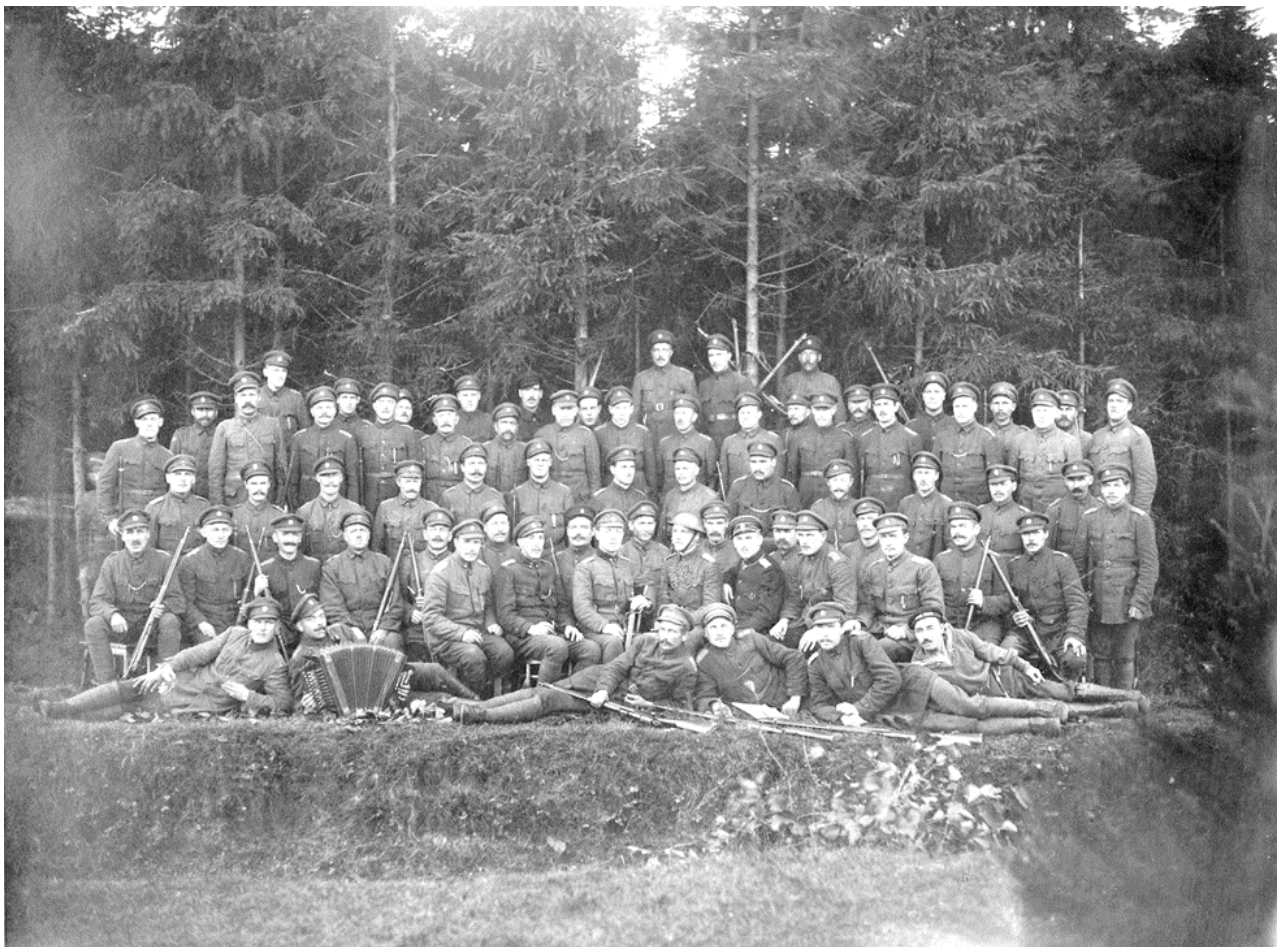

Adamson, Leonti	Isanimi	Johannes	Väeosa	Peipsi laevastiku divisjoni suurtükipaat Uku
	Sünniaeg	13.07.1898	Auaste	madrus
	Sünnikoht	Kuriste	Mälestusmedal	5734
	Amet		Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg		Kajastused	

Alov, Aleksander	Isanimi	Laas	Väeosa	7. jalaväepolk
	Sünniaeg	05.08.1886	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5276
	Amet	käsitööline	Demobiliseerimise aeg	01.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	02.08.1919	Kajastused	
Muu info	Maetud Kassari surnuaeda.			

Bollmann, August	Isanimi	Mihkel	Väeosa	4. rahvaväepolk, 10. rood
	Sünniaeg	17.05.1896	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	2969
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	22.05.1920
	Mobiliseerimise aeg	07.02.1919	Kajastused	
Muu info	Teenis tsaariarmees 51. kütipolgus 15.03.1916–15.08.1916 ja 2. eesti polgus 01.10.1917–30.03.1918. Auaste jefreitor. (Enn Veevo)			
	Suri 03.02.1940, maetud Kassari surnuaeda.			

Elbach, Villem	Isanimi	Siim	Väeosa	Tallinna tagavarapolk, hiljem rannavalve, side ja päästearmeede valitsuses
	Sünniaeg	10.09.1889	Auaste	reamees, madrus
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	9412
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	11.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	07.02.1919	Kajastused	
<p>10.1916–11.1916 teenis tsaariarmees 20. tagavarapolgus. Villem oli saanud põrutada, kuulis halvasti. (Ene Puu)</p> <p>Vabadussõja-aegne foto. Villem Elbach on esimeses istujate reas vasakult teine (vuntsideta). Foto on pärit Ene Puu kogust (Villem oli tema vanaisa), selle saatis Maarika Leis-Aste (Villem oli tema vanavanaisa).</p>				
Muu info	Suri 31.03.1973, maetud Kassari surnuaeda.			

Elmi, Priidu	Isanimi	Juhan	Väeosa	Tallinna komandatuur
	Sünniaeg	14.11.1897	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5289
	Amet	põllutööline	Demobiliseerimise aeg	14.08.1920
	Mobiliseerimise aeg	09.04.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 1964, maetud Kassari surnuaeda.			

Hollmann, Johannes	Isanimi	Mihkel	Väeosa	1. jalaväepolk
	Sünniaeg	30.10.1894	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5937
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg	13.12.1918	Kajastused	Kassarimaa 2014, nr 36
Muu info	<p>Tuli koju ühe jala ja kahe karguga, sai eluaegset kõrgendatud pensioni, mis tagas talle muretu elu ja vajadusel võis abistada teisi. (Elmar Hollmann) 20.03.1919 haigestus. Arstlik komisjon tunnistas sõjaväkke kõlbmatuks. Vasaku jala amputatsioon ja krooniline kopsupõletik andsid sõjaväepensioni. (Enn Veevo)</p> <p>Fotol on Johannes Hollmann õdede-vendade peredega 26.06.1939: tagareas vasakult Johannes Hollmann, õde Elisabeth, vend Priidu abikaasa Loviise, vend Villem ja tema abikaasa Loviisa, vend Priidu; esireas Elmar, Helju, Salme ja Eino. (Salme on Villemi ja Loviisa laps, teised kolmekesi on Priidu ja Loviise lapsed).</p>			

Holsmer, Robert	Isanimi	Johannes	Väeosa	Naissaare komandatuur
	Sünniaeg	24.10.1900	Auaste	II kl madrus
	Sünnikoht	Kuriste	Mälestusmedal	11949
	Amet		Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg		Kajastused	
Muu info	Uppus 12.06.1936.			

Kask, August	Isanimi	Johannes	Väeosa	Ratsaväe tagavaradivisjon (allohvitseride kool, nooremallohvitser)
	Sünniaeg	19.03.1897	Auaste	
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	605
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	10.08.1920
	Mobiliseerimise aeg	04.09.1919	Kajastused	Kassarima 2001, nr 9
Muu info	Mobiliseeriti 08.1941 II maailmasõtta. Oli Tallinna reidil laeval Jaan Teeäär. Laev jäi sakslaste kätte ja August tuli koju tagasi. (Ervin Norgan)			

Kersen (Kirsi), Aleksander	Isanimi	Jaan	Väeosa	Peipsi rannakaitsepataljon, 7. jalaväepolk
	Sünniaeg	18.01.1884	Auaste	reamees
	Sünnikoht		Mälestusmedal	5303
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	20.03.1920
	Mobiliseerimise aeg	08.02.1919	Kajastused	

Kersen (Kirsi), August	Isanimi	Priidu	Väeosa	1. jalaväepolgu 16. rood
	Sünniaeg	02.09.1896	Auaste	
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5322
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	27.01.1921
	Mobiliseerimise aeg	23.12.1918	Kajastused	
Muu info	Tennis 2,5 aastat tsaariarmees Kroonlinna kindluses. Vabadussõjas langes 19.02.1919 Narva liinil vangi, vabastati 03.01.1921. (Enn Veevo)			

Kersen, Gustav	Isanimi	Johann	Väeosa	Soomusrongide diviisi tagavarapataljon
	Sünniaeg	03.10.1882	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5302
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	08.03.1920
	Mobiliseerimise aeg	17.07.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 02.1951, maetud Kassari surnuaeda.			

Kersen (Kasesalu), Johannes	Isanimi	Jaan	Väeosa	Mereväe ekipaaž
	Sünniaeg	17.06.1896	Auaste	II kl madrus
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	8357
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	20.05.1920
	Mobiliseerimise aeg	20.11.1919	Kajastused	Kassarimaa 2001, nr 9
Muu info	08.1941 mobiliseeriti II maailmasõtta. Oli Tallinna reidil laeval Jaan Teeäär. Laev jäi sakslaste kätte ja Johannes tuli koju tagasi. (Ervin Norgan) Maetud Kassari surnuaeda.			

Kersen (Pihlamägi), Leopold	Isanimi	Villem	Väeosa	Mereväe ekipaaž
	Sünniaeg	03.09.1888	Auaste	I kl madrus
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5304
	Amet		Demobiliseerimise aeg	08.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	08.02.1919	Kajastused	
Muu info	Teenis tsaariarmees, oli 1910–1918 teise diviisi veealuste paatide peal vanemallohvitser. (Enn Veevo) Omakaitseelased või sakslased hukkasid ta 27.10.1941. (Enn Veevo)			

Kersen, Priidu	
Isanimi	Andrus
Sünniaeg	31.01.1884
Sünnikoht	Taguküla
Amet	vasesepp
Mobiliseerimise aeg	03.02.1919
Väeosa nimi	3. jalaväepolk
Auaste	reamees
Mälestusmedal	1 Eesti ja 1 Läti medal
Demobiliseerimise aeg	20.03.1920
Kajastused	
Muu info	
Elas Vabadussõtta võtmise ajal Tallinnas (Vana-Kalamaja põik 7–15).	
Suri 24.11.1960, maetud Kassari surnuaeda.	
Foto taga kiri: <i>Mälestuseks W. Norganile. Võitleja vabaduse eest. P. Kersen poolt. 1920. Norgani kogu.</i>	

Kersen, Villem	Isanimi	Priidu	Väeosa	1. jalaväepolk
	Sünniaeg	14.10.1891	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5307
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	15.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	23.12.1918	Kajastused	
Muu info	Suri 1942, maetud Kassari surnuaeda.			

Kivinukk, Gustav	
Isanimi	Juhan
Sünniaeg	14.09.1894
Sünnikoht	Kassari
Amet	mustatööline
Mobiliseerimise aeg	27.02.1919
Väeosa nimi	Naissaare komandatuur, rannapatari nr 51
Auaste	I kl madrus
Mälestusmedal	5317
Demobiliseerimise aeg	28.04.1920
Kajastused	
Muu info	
Maetud Kassari surnuaeda.	
Fotol Gustav Kivinukk abikaasa Martaga ning lapsed Elmar ja Aino.	

Koor, Aleksander	
Isanimi	Siim
Sünniaeg	25.05.1896
Sünnikoht	Jausa
Amet	põllumees
Mobiliseerimise aeg	23.12.1918
Väeosa nimi	1. jalaväepolk
Auaste	reamees
Mälestusmedal	9898
Demobiliseerimise aeg	07.1920
Kajastused	Kassarimaa 2017, nr 42
Muu info	
Teenis 1915–1918 tsaariarmee jalaväepolgus. (Enn Veevo)	
Kui kuulutati välja Eesti Vabariik, oli Narva taga, tuli Eestisse rongi välisukse küljes rippudes. Vabadussõjas võitles ka Lätis, tahtis hiljem sinna tagasi minna, aga ei õnnestunud. Sai Läti Vabariigilt aukirja, see oli välja antud 1928. (Anne Nurk)	
Fotol sõjamehed Feodor Brenner Sarvelt ja Aleksander Koor (seisab)	
I maailmasõja päevil.	

Koor, Andrei	
Isanimi	Johann
Sünniaeg	21.02.1895
Sünnikoht	Kreiandi küla
Amet	põllumees
Mobiliseerimise aeg	23.12.1918
Väeosa nimi	1. jalaväepolk
Auaste	reamees
Mälestusmedal	6977
Demobiliseerimise aeg	18.05.1920
Kajastused	
Muu info	
Teenis 2 aastat tsaariarmee 445. polgus.	
Fotol Vabadussõja päevil. (Ain Koor)	

Krumholts, August	Isanimi	Mihkel	Väeosa	Rannavalve, side ja päästejaamade valitsus, traalerite divisjon
	Sünniaeg	09.12.1890	Auaste	vanemallohvitser (tüürimees)
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5300
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg	23.12.1918	Kajastused	
1913. aasta aprillist 1918. aasta märtsini teenis tsaariarmees ristlejal Oleg.				
Vabadussõjas teenis kogu aja miinipaniijal Kalev. (Enn Veevo)				
Muu info	Suri 12.07.1952, maetud Kassari surnuaeda.			

Krumholts (Kopli), Gustav	
Isanimi	Priidu
Sünniaeg	13.06.1897
Sünnikoht	Esiküla
Amet	meremees
Mobiliseerimise aeg	12.06.1919
Väeosa nimi	Pääsküla sõjavangide laagri sõdurite pool
Auaste	reamees, müüja 05.–08.1920
Mälestusmedal	5324
Demobiliseerimise aeg	13.08.1920
Kajastused	
Muu info Kusti rääkis, et ta oli Vabadussõjas Pääskülas vangivalvur. Sõjaväeosas käis ringi kiri, et kõik, kes soovivad maad saada, annaksid sellest teada, mis mõisast nad maad saada tahavad. Mehed nii ka tegid. (Märt Tänavä) Suri 24.04.1974, maetud Kassari surnuaeda. Fotol 1960. aastatel.	

Kuru, Eduard	Isanimi	Priidu	Väeosa	4. rahvaväepolk
	Sünniaeg	14.03.1896	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	medali sai, nr teadmata
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	22.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	21.03.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 1934 Kassaris, maetud Kassari surnuaeda.			

Kuru, Heinrich	Isanimi	Priidu	Väeosa	4. rahvaväepolk
	Sünniaeg	16.05.1898	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5326
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	16.09.1920
	Mobiliseerimise aeg	10.04.1919, vabatahtlik	Kajastused	
Muu info	Suri 23.01.1921, maetud Kassari surnuaeda.			

Kuru, Villem	Isanimi	Priidu	Väeosa	Tallinna tagavarapolk ja vahipataljon
	Sünniaeg	20.09.1900	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	1.09.1922
	Mobiliseerimise aeg	28.08.1919	Kajastused	
Muu info	<p>Lahkus 09.08.1920 omavoliliselt väeosast ja loeti väejooksikuks. Amnestiaseaduse alusel 24.05 1921 ilmus uuesti välja ja jätkas teenistust vahipataljonis. (Enn Veevo)</p> <p>Suri 1935 tiisikusse, maetud Kassari kabeliaeda.</p>			

Kuuse, Villem	Isanimi	Priidu	Väeosa	1. piirikütipataljon
	Sünniaeg	20.09.1900	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5315, lindi ja lehviga
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	24.03.1920
	Mobiliseerimise aeg	28.08.1919	Kajastused	
Muu info	Demobiliseeriti haavata saamise tõttu. (Enn Veevo)			

Kärner, August	Isanimi	Laas	Väeosa	Kalevlaste malev, I rood
	Sünniaeg	08.06.1898	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	Nimi Vabadussõja mälestussambal Haapsalus.
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg	09.04.1919	Kajastused	
Muu info	<p>02.1917–12.1918 teenis tsaariarmees 185. tagavarapolgus.</p> <p>Vabadussõjas sai haavata 22.06.1919 Lätis Loode jaama juures, evakueeriti Tartu sõjaväehaiglasse. Suri samal päeval. Maetud Vabadussõjas langenute Tartu Pauluse koguduse ühiskalmistule. (Enn Veevo)</p> <p>Ema Loti Juuli kutsuti vabariigi aastapäeval Kassari kooli. Ta istus aukohal kooli ees ja väike müts oli peas. (Otto Nittim)</p>			

Kärner, Jaan	Isanimi	Villem	Väeosa nimi	Scouts-polk
	Sünniaeg	22.06.1895	Auaste	vanemallohvitser
	Sünnikoht	Nõmmeküla	Mälestusmedal	9897
	Amet	aednik	Demobiliseerimise aeg	26.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	10.04.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 23.10.1948 Kemerovo oblasti vangilaagris.			

Kääramees, Jaan	Isanimi	Villem	Väeosa	Rannavalve side- ja päästesalk
	Sünniaeg	04.10.1890	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Selja küla	Mälestusmedal	4230
	Amet	kalamees	Demobiliseerimise aeg	16.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	13.02.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 1935.			

Mölder, August	Isanimi	Laas	Väeosa	Tartu linna komandatuur, Tartu linna vaheetapi komando
	Sünniaeg	11.01.1884	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Õngu	Mälestusmedal	5345
	Amet	põllutöölise Kassari mõisas	Demobiliseerimise aeg	01.03.1920
	Mobiliseerimise aeg	08.02.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 1935.			

Nittim, Jüri	Isanimi	Villem	Väeosa	ratsapolk
	Sünniaeg	18.01.1898	Auaste	kapral
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	577
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	18.09.1920
	Mobiliseerimise aeg	09.04.1919	Kajastused	Kassarimaa 1999, nr 6
Muu info	Teenis 03.02.1917–15.04.1918 tsaariarmee 2. ratsaväepolgus reamehena. (Enn Veevo)			
	Oli Omakaitstes, küüditati koos perega 1941. aastal. Suri 18.12.1952 Irkutski oblastis. (Linda Nittim)			

Nittim, Priidu	Isanimi	Villem	Väeosa	4. rahvaväepolk
	Sünniaeg	09.10.1895	Auaste	kapral
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	
	Amet	puusepp	Demobiliseerimise aeg	29.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	06.12.1918	Kajastused	Kassarimaa 2016, nr 39
<p>Teenis 1915–1918 tsaariarmees.</p> <p>Mobiliseeriti Vabadussõtta. Ei läinud väeossa kohale ja väidetavalt vahistati kodus. Peale uurimist määrati 10.04.1919 4. rahvaväepolgu 9. roodu palgata teenima. Amnestiaseaduse järgi anti süütegu andeks ja võeti palgale. Eeskujuliku teenistuse ja lahingus näidatud vapruse eest ülendati 01.01.1920 kapraliks. (E.Veevo)</p> <p>Suri 1979, maetud Kassari surnuaeda.</p>				
Muu info	I fotol abikaasa Martaga pulmapäeval ja II fotol tsaariarmee ratsaväelasena.			

Norgan, Villem	
Isanimi	Jüri
Sünniaeg	30.08.1895
Sünnikoht	Kassari
Amet	vasesepp
Mobiliseerimise aeg	04.12.1918
Väeosa nimi	1. suurtükiväepolgu I pataljon
Auaste	kapral-sihtija
Mälestusmedal	10279
Demobiliseerimise aeg	28.04.1920
Kajastused	Kassarimaa 2016, nr 40
Muu info	
<p>Vabadussõtta mobiliseeriti Tallinnas, elas Falkspargi uulits 27–1 ja töötas Noblessneri tehases vasesevana. 4.04.1919 ilmus ajalehes Sakala seitsme relvavenna, Villem sealhulgas, kuulutus: „Tervitame tuleliinilt kõiki kodumaa sõpru tuttavaid, aga iseäranis Eesti neiusid ja palume nendega kirjavahetust.“ Kuidas kirjade vahetamine õnnestus, ei ole teada. (Anu Hülq)</p> <p>Võttis sõjategevusest osa peaaegu kogu Vabadussõja, võitles nii Vene kui ka Landeswehri väe vastu (Viru väerinnal 26.12.1918–19.06.1919 ja Landeswehri vastu Lätimaal 19.06.1919–15.07.1919). (Enn Veevo)</p> <p>Suri 1972, maetud Kassari surnuaeda.</p> <p>Fotol suurtükiväelasena Vabadussõjas. Norgani kogu.</p>	

Nurst, Joonas	Isanimi	Andrus	Väeosa	Mereväe ekipaaž
	Sünniaeg	08.03.1899	Auaste	II kl madrus
	Sünnikoht	Nurste küla	Mälestusmedal	6953
	Amet		Demobiliseerimise aeg	22.12.1920
	Mobiliseerimise aeg	21.05.1919	Kajastused	
Muu info	Tennis sõjalaeval Lembitu ja aurikul Kompass. (Enn Veevo)			

Oolmann (Oolmets), Adolf	Isanimi	Priidu	Väeosa	1. jalaväerügement
	Sünniaeg	20.12.1892	Auaste	
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	
	Amet		Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg		Kajastused	Nõukogude Hiiumaa, 07.01.1984; Kassarimaa 2009, nr 26 ja 2014, nr 36.
Muu info	<p>Tsaariarmees oli algul Hiina piiri ääres piirivalvur. Hiljem saadeti sõdima Poolasse, Austriasse ja Türgi piiri äärde. Oktoobrirevolutsiooni ajal viibis Peterburis õe juures, sest sakslased olid Hiiumaal. Sai kaks korda haavata ja oli sakslaste käes vangis. Vahetati välja. („Mälestusi meie isast“)</p> <p>Suri 1985, maetud Kassari surnuaeda.</p> <p>Fotol Kassari Haridusseltsi juhatus 1931. a. Istuvad vasakult Adolf Oolmets (kassapidaja), Aleksander Loomets (kirjatoimetaja), Aleksander Kerner (esimees), Alide Medri (kirjatoimetaja abi). Taga Adele Tamm (kassapidaja abi) ja Konstantin Oolmets (esimehe abi).</p>			

Pao (Pau), Johannes	Isanimi	Priidu	Väeosa	Tallinna tagavarapolk
	Sünniaeg	10.12.1896	Auaste	
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	597
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	16.03.1919
	Mobiliseerimise aeg	07.02.1919	Kajastused	
Muu info	<p>Demobiliseeriti arstliku komisjoni otsusega halvenenud nägemise tõttu. (Enn Veevo)</p> <p>Suri 28.02.1981, maetud Kassari surnuaeda.</p>			

Rehe, Johannes	Isanimi	Aleksander	Väeosa	Kalevlaste malev
	Sünniaeg	14.12.1899	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Karjaküla	Mälestusmedal	6912
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	14.08.1921
	Mobiliseerimise aeg	29.05.1919	Kajastused	
Muu info	Suri 08.02.1948.			

Risti, Priidu	Isanimi	Villem	Väeosa	Tallinna komandatuur
	Sünniaeg	13.06.1897	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5382
	Amet	põllutööline	Demobiliseerimise aeg	18.10.1920
	Mobiliseerimise aeg	09.04.1919	Kajastused	

Sein, Hermann	Isanimi	Toomas	Väeosa	4. jalaväepolk
	Sünniaeg	07.10.1890	Auaste	nooremallohvitser
	Sünnikoht	Muda küla	Mälestusmedal	9385
	Amet	puusepp	Demobiliseerimise aeg	16.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	07.02.1919	Kajastused	

Muu info

10.1914–07.1915 oli tsaariarmee Preobraženski kaardiväepolgus reamees.

Pärast Vabadussõda sai valitsuse otsusega autasuks Orjaku mõisast tasuta maad. (Enn Veevo)

Suri 16.09.1949.

Fotol Hermann Sein pulmapäeval.

Steinberg, Jaan	Isanimi	Toomas	Väeosa	2. diviisi tagavarapataljon
	Sünniaeg	14.11.1882	Auaste	
	Sünnikoht	Ristivälja küla	Mälestusmedal	2063
	Amet	põllumees	Demobiliseerimise aeg	13.02.1919
	Mobiliseerimise aeg	08.02.1919	Kajastused	

Muu info

Demobiliseeriti arstliku komisjoni otsusel. Tal oli Kassari saare kõige suurem talu, 109 ha. 1941 lasti Jaan maha. Naine, ämm ja poeg küüditati Siberisse. Maetud Kassari surnuaeda.

Tamm, Eduard Karl	Isanimi	Juhan	Väeosa	Inseneripataljon
	Sünniaeg	04.03.1898	Auaste	vanemallohvitser
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	sai, nr teadmata
	Amet	telefonist	Demobiliseerimise aeg	16.09.1920
	Mobiliseerimise aeg	09.04.1919	Kajastused	
Teenis tsaariarmees 02.1917–05.1917 õhulaevastiku tagavarapataljonis ja 05.1917–04.1918 eesti jalaväepolgus telefonistina. (Enn Veevo)				
Muu info	Suri 1970, maetud Kassari surnuaeda.			

Tamm, Priidu	Isanimi	Magnus	Väeosa	Mereväe ekipaaž, traaler Ristna, abilaev Kompass
	Sünniaeg	27.10.1900	Auaste	madrus
	Sünnikoht	Kassari	Mälestusmedal	5422
	Amet	meremees	Demobiliseerimise aeg	20.08.1921
	Mobiliseerimise aeg	21.05.1919	Kajastused	
Suri 14.08.1965.				
Muu info	Fotol Miku pere 1930-ndatel: istuvad vasakult Marta Tamm (snd Bollmann), äi Magnus Tamm ja ämm Tiiu Tamm, Magnuse vend Gustav Tamm, Marie Kibus (snd Tamm). Seisavad vasakult Priidu Tamm , Adele Väinastu (snd Tamm), Liisa Tamm (suri Siberis), Gustavi tütar Endla Tamm ja Marie Kibuse poeg Eino Mäeste.			

Treisalt (Teesalu), August	Isanimi	Johannes	Väeosa	Inseneripataljon
	Sünniaeg	21.07.1895	Auaste	kapral
	Sünnikoht	Muda küla	Mälestusmedal	5409
	Amet	elektrimontöör	Demobiliseerimise aeg	28.04.1920
	Mobiliseerimise aeg	09.02.1919	Kajastused	Kassarimaa 2012, nr 32
Muu info	Oli Käina vallavanem. Küüditati kogu perega Venemaale. Suri 13.06.1943 Kirovi oblasti vangilaagris. (Elmar Hollmann)			

Tuulik, August	Isanimi	Tõnis	Väeosa	1. jalaväepolk
	Sünniaeg	07.09.1896	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Harju küla	Mälestusmedal	6923
	Amet	lihttööline	Demobiliseerimise aeg	29.05.1920
	Mobiliseerimise aeg	06.03.1919	Kajastused	
Muu info	Teenis 1915–1917 tsaariarmees 438. jalaväepolgus. (Enn Veevo)			

Vakku (Vaku), Johannes	Isanimi	Jaan	Väeosa	4. jalaväerügemendi 9. rood
	Sünniaeg	20.12.1892	Auaste	reamees
	Sünnikoht	Vaku küla	Mälestusmedal	Nimi Kullamaa ja Haapsalu mälestussambal ning Kassari kabeli mälestustahvil.
	Amet	põllutööline Kassari mõisas	Demobiliseerimise aeg	
	Mobiliseerimise aeg	07.02.1919	Kajastused	Kassarimaa 2018, nr 43
Muu info	<p>Teenis 09.1916–04.1917 tsaariarmees 464. jalaväepolgus.</p> <p>Vabadussõjas haigestus kõhutõppe. Evakueeriti Narva I diviisi haiglasse, kus suri 30.08.1919. Esialgu sängitati Vabadussõjas langenute Narva ühiskalmistule, hiljem matsid omaksed ta ümber Emmaste-Kuriste õigeusu kiriku kalmistule. (Enn Veevo)</p> <p>Tuli sõjast vaskkatlaga, see pandi Sopi talus üles, kui koliti Lepiku tallu, võeti katel kaasa ja pandi saunas üles. (Valve Toompere, Vaike Kutser)</p>			

Vaku, Magnus	
Isanimi	Jaan
Sünniaeg	12.07.1899
Sünnikoht	Vaku küla
Amet	põllutööline Kassari mõisas
Mobiliseerimise aeg	21.05.1919
Väeosa nimi	3. jalaväepolk
Auaste	reamees
Mälestusmedal	8146
Demobiliseerimise aeg	22.12.1920
Kajastused	Kassarimaa 2001, nr 9
Muu info	
Mobiliseeriti 08.1941 II maailmasõtta. Oli Tallinna reidil laeval Jaan Teeäär, laev jäi sakslaste kätte ja Magnus tuli koju. (Ervin Norgan)	
Suri 17.01.1973, maetud Kärkla surnuaeda.	
Fotol jalaväelasena Vabadussõjas.	

Välja, Friedrich Villem	
Isanimi	Toomas
Sünniaeg	17.06.1899
Sünnikoht	Kassari
Amet	kirjutaja
Mobiliseerimise aeg	25.09.1919
Väeosa	Tallinna tagavarapolgu distsiplinaarrood
Auaste	reamees
Mälestusmedal	5439
Demobiliseerimise aeg	03.01.1922
Kajastused	
Muu info	
1923 oli Kassari raamatukogu juhataja. Suri 04.06.1929 tuberkuloosi, maetud Kassari surnuaeda. (Anu Hülge)	
Fotol 1923. aastal.	

See väarikas vaba rahvas ...

See väarikas vaba rahvas
käeraud käevõruks
see väarikas vaba rahvas
alanduses ülendatud
kannatustes puhastatud
väarikaks mõnitatud
vabaks painutatud
see väarikas vaba rahvas
 vaikib kõnekalt
 nutab naerdes
 maksab kätte halastuse läbi
 see väarikas vaba rahvas

Lehte Hainsalu
Kogumikust „Kas siis selle maa keel ...“
(Varrak 2017)

Sellel maikuu teisel pühapäeval

Esimene kiri

Oled kaua vaikinud, mu poeg.
Ootus lükib muremõtted pähe.
Iga päev su vanu kirju loen
ja neid lugedes ma halliks lähen.

Õösiti ma mälestustes käin ...
Näen sind, pisikest ja linalakka.
Leebet küll, kuid oma õigust täis,
valega kes harjuma ei hakka.

Koolis tihti sarjata sa said,
et sa ikka tõde taga nõudsid –
meie ühiskonna tagamaid
jutumulina seest mõista jõudsid.

Sageli sa mulle lilli töid ...
Igal maikuu teisel pühapäeval
äratas mind sinu toodud õis ...
Silusid mu põske hella käega.

Kroonukutset kaua hoidsid käes.
Jäi ära teekond Taaralinna.
Mõrult muigasid, et eksamita, näe,
eluülikooli tohib minna.

Poolteist aastat pole näinud sind ...
Kuidas sinusse seal suhtutakse?
Lehest loetu ajab hulluks mind.
Ütle ausalt, on seal väga raske?

Keegi võõras tänas kirja teel,
et ma tundku sinu üle uhkust ...
Mis üks paber ... Parem oleks see,
kui nad korra annaksid või puhkust.

Kodus senini on hästi kõik.
Ma käin tööl. Ja tervis on mul korras.
Kui ma ainult kindel olla võiks,
et pead vastu Soodoma-Komorras.

Naabripoistelt palju terviseid.
Sellel kevadel on neilgi minek.
Lohe jälle õgib noorukeid,
Ikka kestab veel see värbamine ...

Olgu. Lõpetan need kirjaread.
Mure hinges nagunii ei raage.
Emasüda ... eks sa ise tead,
rahu ju ei saa, kui oled kaugel.

Sinu kask me koduakna all
kohisedes saadab tervitusi.
Püsib lootus hinges sügaval,
kurja eest et kaitseb memme musi ...

Virve Osila
Kogumikust „Valgus valus-vaikselt
väreleb“ (Kohtla-Järve 1990)

Kassari kabeli metallpärjad

Evi Sadul

Möödunud kuumal suvel tulid ootamatult välja aastaid kadunud olnud värvilised metallpärjad.

Natuke eelloost. 1968. aastal käisid Hiiumaal maalipraktikal kunstiinstituudi tudengid, kellele Kassari kabeli seinale oleval pärjad silma jäid. Hiljem on tollane tudeng Krista Roosi igal aastal Hiiumaal käies nende kaunite pärgade järele pärinud, vastust saamata.

Eelmisel suvel leidis Krista kunagi ajalehtedest välja lõigatud artiklid, milles juttu Kassari kabelist. Artiklid oli tallele pannud tema ema, akadeemik Helle Simm.

Näiteks 18. märts 1975. Nõukogude Hiiumaas kirjutab Volli Mäeumbaed Hiiumaa arhitektuurimälestistest, muu hulgas ka Kassari kabeli ajaloost ja seal peetud jumalateenistustest. Matuste korral riputatud üks pärg kabeli seinale.

Vanemad kassarlased mäletavad, et kunagi oli kabeli seintel väga palju imekauneid metallpärjasid. Millest ja millal selline komme alguse sai, pole täpselt teada.

Sama aasta 22. märtsi lehes jätkub Mäeumbaia kirjutis Kassari kabelist: 1972.–1973. aasta talvel langes kabeli lagi sisse. Kultuurimälestiste kaitse inspektor Avo Poola organiseeris hoogtööpäevaku kabeli sisemuse korras- tamiseks. Osa võtsid Kassari kohalikud elanikud ja ka paljud kaugemal elavad hiidlased. Kaasa löid ka suvehiidlased, näiteks luuletaja Harald Suislepp ja näitleja Olev Eskola. Koduloolane Lembit Odres oli alati abiks.

Volli Mäeumbaed kirjutab, et praht viidi prügimäele, altar võeti koost lahti ja toimetati koos pärgadega Pühalepa kirikusse seniks, kuni katus ja lagi saavad remonditud.

Huligaanid mürdsid aga Pühalepa kiriku aknaluugid lahti ja tungisid kirikusse. Raske öelda, kui suur hulk pärgi kaduma läks.

Krista Roosi ja tema tütar kunstnik Maarja Roosi pildistasid alles jäänud pärgi. Enam-vähem korras on kolm pärga, umbes kahekümnest on säilinud detailid.

Roosid pöördusid oma ala asjatundjate poole sooviga pärjad restaureerida. Selgus, et ühe pärja kordategemiseks läheb vaja 1000–2000 eurot. Oleneb muidugi pärja

seisukorrast ja töö keerukusest.

Oleks imeline, kui Kassari kabeli seinu ehiksid jälle kunagi aastate eest esivanematele mälestuseks toodud metallpärjad. Neid võiksid imetleda nii kohalikud inimesed kui ka arvukad külalised.

Siinkohal palve kõigile lugejatele, kel seos Kassariga. **Ootame vanu matusepilte, millele on jäänud kaunis metallpärg.** Vahest teate ka, kes oli lahkunu ja kes teda tema viimasel teekonnal saatsid. Pildid tagastame. **Samuti pange kirja oma mälestused tolleaegsest Kassari kabelist ja tollastest matustest.** Olgu need siis kas või mälestuste mälestused, ikkagi on see tükk Kassari kultuurilugu.

Kas keegi mäletab, palju selline pärg omal ajal maksis? Odav ta kindlasti ei olnud. Tahaksime ka selgusele jõuda, kus neid valmistati jms.

Pärgade restaureerimiseks võib teha annetuse arveldusarvele või Kassari kabeli annetuskasti. Tore oleks, kui saaksime kas või ühe restaureeritud pärja juba lähiajal kabeli seinale asetada. Seda teie abiga.

Käina Martini koguduse arvelduskonto number on EE 632200001120177422.

Selgituseks „Metallpärsjad“.

Fotod võib tuua või saata Käina Martini kogudusse aadressil Käina, Lootuse tn 4
või saata koguduse diakoni või kohaliku eestvedaja e-posti aadressil: simsontriin@gmail.com;
evi987@hotmail.ee.

Kolhoosiaja mälestusi Hanikatsist

Tiiu Kopli

sündinud 1938

Tulin Kassariisse agronoomiks 1961. aastal. Siis oli kolhoosis veel kaks aastat lambakasvatust (Margit End. „Sõpruse“ kolhoosi ajalugu 1948–1975).

Kolhoos viis lambad suveks Hanikatsi saare karjamaale. Saarel elasid siis veel inimesed. Hanikatsi oli tehtud kiviaiaga pooleks – karjamaaks ja heinamaaks. Hanikatsi inimesed hoolitsesid suvel lammaste eest ja tegid ka heina. Neil olid seal hobune ja põllutööriistad. Talvel käidi Kassariisse hobuvooriga üle jää Hanikatsist heina toomas.

Lambad viidi Hanikatsile Kassari sadamast kalurite paatidega. Viimine oli kerge. Lambad visati saare läänerannikul paadist merre, saarele läksid nad ise nagu suvitajad kunagi.

Sügisel äratoomisel piirati nad inimeste ja mõrralinaga ümber ja aeti merele paatide juurde. Seal tõstsid mehed nad paati. Sügisel, kui mindi lambaid ära tooma, viidi saarerahvale talveks kottidega vilja ja jahu. Kui Hanikatsil käidi, siis ostime sealt võid, mis oli soolatud klaasist

„munadesse“ (neid kasutasid kalurid mõrrapüügil ujukitena).

Mäletan, et kord veeti paadiga Hanikatsi rahvale ka hobune.

Niikaua, kui saarel veel inimesed elasid, olid loomad nendega harjunud ja julged. Kui püsielanikke saarel enam polnud ja käisid ainult turistid, võõrduisid loomad inimestest ja nende kättesaamine muutus vägagi keeruliseks.

Vello Suurvärav

sündinud 1947

Olen Kassari kalamehe Robert Suurvärava poeg. Oli aeg, kus mind isaga koos merel käia ei lubatud. Piirivalve kontrollis merele minejaid ja merelt tulijaid ja mida merel tehti. Kaatrid saalisid pidevalt merel.

Esimesed mälestused Hanikatsist on 1960-ndate algusest. Kassari kolhoosi brigadir Hugo Kopli tuli märtsi koolivaheajal meile ja kutsus mind voori hobusega üle jää Hanikatsist heinu tooma. Läksime 7–8 hobusega vooris. Jää oli umbes 20 cm paksune. Tõimegi heinad

Ristetil
mullikatele.

olevatele

1967. aastal töötasin Kassari kolhoosis autojuhina. Kevadel tuli mullikad Hanikatsi karjamaale vedada. Autoga viisime mullikad Kassari sadamasse. Seal panime nad koos kalameestega paatidesse. Hanikatsis siis enam inimesi ei elanud. Sügisel oli raskusi mullikate kättesaamisega. Mõni jäi ikka Hanikatsile talvituma. Kui jää kandma hakkas, käisid Saarnaki mehed neid jahu ja heinaga lauta meelitamas. Aega võttis. Lõpuks saadi mullikad kätte. Siis oli neil karv nagu vill seljas.

Leonora Kääramees

sündinud 1943

70-ndate algul, kui Kassari kolhoos oli juba ühinenud „Sõprusega“, viisime Hanikatsi laiule suveks pullvasikaid. Töötasin sel ajal zootehnikuna. Paatidesse laadimine toimus Kassari sadamas. Paadi-meesteks olid Kassari mehed Meinhard Elmi, Leonhard Vann, aga kes oli kolmas, seda enam ei mäleta.

Suve jooksul käisime seal loomi ikka paar korda

vaatamas. See oli alati selline tore puhkusereis. Hanikatsi oli täiesti erinev teistest laidudest oma mitmekesise looduse poolest. Kuigi olin juba varem ta risti-põiki läbi käinud, oli alati huvitav seda ikka ja jälle uuesti teha.

Septembris tuli loomad laiult tagasi vedada. Kolme suvekuuga olid nad tublisti kosunud ja nüüd oli nendega juba rohkem tegemist. Kohal olid kõik zootehnikud ja veterinaarid. Paadid aeti poolkaares otsakuti ranna lähistele. Meie pidime loomad laiul pealt kokku saama ja vette paatide külje alla ajama. Seisime rinnust saati vees ümber pullide, et takistada neid tagasi laiule tormamast. Samal ajal oli vaja aidata neid ka paati upitada. Kuid hakkama me sellega saime. Ent nagu ikka, leidub karjas erandeid, nii ka siin. Kolmeli pullipoissi hoidusid omaette, karjast eraldi. Püüdsime neid küll karjaga kokku ajada, kuid see ei õnnestunud. Nii jäidki nad seekord laiule.

Nädala-paari pärast oli seltskond jälle koos ja sõitsime uuele katsele. Ilm oli ilus ja kõigil rõõmus meel. Laiul leidsime pullid pika otsimise peale lõpuks üles, kuid nad ei olnud sugugi nõus meie suunäitamisega. Nii nad siis jooksutasid meid ühest saare otsast teise. Lõpuks

pika traavimise järel õnnestus meil nad siiski saada merre, kus paadid ootasid. Kuid rõõm oli enneaegne. Jõudnud paatideni, tegid pullid kannapöörde ja tormasid meid rünnates laiule tagasi. Nii tulimegi tagasi tühjade kätega.

Kuid ega ilmaasjata öelda, et kaks ilma kolmandata ei jää. Nii seegi kord. Ilmad muutusid aina sügisemaks. Ei saanud ju pulle talveks laiule jätta. Nii otsustaski meie esimees Ülo Vannas, et peame sellesse aktsiooni kaasama ka jahimehed. Ja nii alustasimegi ühel sombusel jahedal sügishommikul oma kolmandat reisi pullide järele Hanikatsi koos jahimeestega. Kui laiule jõudsime, hakkas tibama kerget vihma, mis päeval üsna tihedaks muutus. Selle ajaga olid loomad üsna metsistunud. Nad olid muutunud väga ettevaatlikuks ja peitsid endid tihedamatesse padrikutesse. Nii jooksutasid nad meid kümneid kordi ühest saare otsast teise.

Meie ülesanne oli loomad üles leida ja ajada kusagile lagedamale kohale kalda lähedal, kus siis jahimehed saaks nad sihikule võtta. Lõpuks, kui päev hakkas õhtupoole kalduma, õnnestus meil ajada nad rannaäärsele hõredasse kassasse. Kui paugud kõlama hakkasid, oli üsna jube

tunne, sest olime ju kõik seal koos, nii pullid kui ka inimesed. Nägin, kuidas üks haavatud pull ründas Peedu Peetu nii, et see püssi otsaga teda eemale pidi tõukama.

Lõpuks siiski saabus vaikus ja me kõik hingasime kergendatult. Mehed hakkasid pulle paatidesse lohistama. Hakkas sadama lumelõrtsi. Olime kõik üdini läbi-märjad. Pullikered paadi põhjas olid meile sooja-deks istumisalusteks. Paadimeestel olid paadis kaasas suured presendid, mille nad üle paatide tõmbasid. Nii olime seal all tuule ja lõrtsi eest kaitstud.

Oli juba videvik, kui lõpuks Kassari otsas maabusime. Seal oli meil õnneks vastas Arvo, kes teatas, et on meil kodus sauna kuumaks kütnud. Ronisime kõik kohe autosse, et pääseda sauna-lavale sooja. Kõik lõppes õnnelikult, keegi haigeiks ei jäänud, ei saanud kõha ega nohugi.

Hanikatsi Marju

sündinud 1938

Küüditamise aeg lõppes Hanikatsi peredele ühe magamata ööga. Tänu sellele, et jää oli mere ääres juba pehme. Soon-lepast tuldi hobustega jääle, aga kui jääst läbi vajusid, läksid tagasi.

Aga edasi tuli uus aeg – kolhooside asutamine. Kassaris oli neid kolm: Koidula, Kassari ja Mere. Hiljem sai neist üks Kassari kolhoos.

Tuli käsk ka Hanikatsile kolhoosi astuda, kuid peremehed Priidu ja Priidik seda kohe ei teinud. Meil olid kummalgi perel lehmad, siis pandi peale piima normid. Aga et Hanikatsilt ei olnud võimalik piima Kassarisse vedada, tuli see teha võiks ja kohale viia. Kui kaua see kestis, ei mäleta, aga edasi pandi rahaline maks peale. Kui palju maksta tuli, seda ma ei tea, aga seda maksta ei jõudnud. Kust Hanikatsi pidi raha saama? Kevadeti sai kala püüda ja kalalaevale müüa, kui see mööda sõitis. Mõnikord ka lambavilla, aga vajalikku summat poleks kokku ei saanud.

Ega jäänudki muud üle kui kolhoosi astuda. Lehmi võis jääda perele üks, nii viidi kummastki perest ära kaks lehma. Hobused olid meil noored, juba tööjõulised, viidi samuti Kassarisse. Vahetuseks toodi sealt kaks vana, algul ikka päris lahjad ja jõuetud, kuid pikapeale kosusid.

Teravilja ei lubatud külvata, ainult kartul ja juurvili. Vilja lubati kolhoosist normipäevade eest anda.

Suveks toodi karjamaale lambad, arvu ei mäleta, aga sada või rohkem. Neid tuli karjatada, et nad heinamaale ei pääseks. Aiad olid vanad ja ei pidanud lambaid kinni. Heina tuli teha oma loomadele ja ära viidi seda ka.

Nii sai koolivaheaegadel karjas käidud ja hiljem ka.

Tasu, mida normipäevade eest anti, oli mõni rubla raha ja natuke teravilja. Hanikatsil olid päris head viljasaagid ja nii jätkus seda mõneks aastaks, kuna loomi oli vähem. Nii kogunes viljavaru.

Peale kooli olin veel kaks suve karjas. Talvel sai villa kraasida ja lõnga kedrata, millest vanaema kangast kudus. Nii sai soojemat riiet selga. Sai ka sokke-kindaid kootud, mida õnnestus mõnikord müüa.

Üldiselt midagi paremaks ei muutunud, nii võtsin vastu kasuema Leeni kutse minna Riisiperesse. Kerge see minek küll ei olnud, jätta maha koht, mis oli nii armsaks saanud, Hanikatsi, meri, kivid mere ääres, kus lapsena ja hiljem sai istuda ja mere lõputut kohinat kuulata. Seal ei tundnud ma ennast kunagi üksinda.

Kassari suvi. 2019. aasta kultuurineljapäevade (KKNP) kava

NB! Kava võib muutuda, täpsem info 10. maist www.kassarimaa.ee.

MAI

18. MAI Kassari rahvamajas Brasiilia päev ühislaulu, trummimängu ja kulinaariaga. Info 558 0543.

Muuseumiöö „Öös on mustreid“:

18.00–22.00 avatud Kassari kabel.

18.00–23.00 avatud Hiiumaa Muuseumi Kassari näitusemaja.

23. MAI 19.00 KASSARI KULTUURINELJAPÄEVADE (KKNP) KUUENDA HOOAJA AVAMINE ORJAKU SADAMAS

Lylian Meistri tekstiilinäituse „Aarete saar“ avamine.

KKNP programmi tutvustamine.

Väike kontsert ühenduselt Iiu Kintsuviul.

Info 524 4820.

IGAL NELJAPÄEVAL KKNP SARJAS

10.00–18.00 Hiiumaa Muuseumi Kassari näitusemajas võimalik piletihinna sees tellida giidituur algusega kell 17.00. Info www.muuseum.hiiumaa.ee; 523 2225.

11.00–19.00 Orjaku külamaja avatud: näitused, suveniiripood ja väike sadamakohvik. Info 524 4820.

12.00–17.00 Kassari kabel avatud. Info 5305 1858.

12.00–19.00 Kassari rahvamaja avatud: näitused, raamatukogu ja kodukohvik HÕNG. Info 558 0543.

Hiiu Õlle Kojas tutvustatakse Hiiu õlle lugu. NB! Ainult ettetellimisel ja mitte vähem kui viiele inimesele.
Info 463 6146.

ORJAKU SADAMAS TUULEKALAFESTIVAL

24. MAI 19.00 Tuulekalafestivali eelõhtu: loeng-jututuba „Väinamere ahven ja rände uuring“
kalateadlase Lauri Saksaga Orjaku saalimajas. Tasuta, toetab Kalanduse Teabekeskus.

25. MAI 9.00–24.00 X TUULEKALAFESTIVAL

Päevakava:

KALA(MEESTE)PIDU MEREL – tuulekala trollingu võistlus Jausa lahel.

9.00–10.00 mandaat suures telgis.

10.00 kaptenite koosolek, ohutuse infominutid.

10.30 START

16.30 FINIŠ

12.00 algab SADAMAS RAHVAPIDU – tegevust kogu perele!

Päeva juht Urmas Vaino.

Meeleolu loob ansambel Brassical.

Väike kala-kola-laad MTÜ Hiiukala liikmetelt ja teistelt parematelt pakkujatelt.

Lastele: õngitsemisvõistlus, Sõru merekooli laste purjetamise demonstratsioonesinemine, maailmameister Boris Ljubtšenko aeru- ja purjelaua meistriklasse, Jäägi & Praagi meisterdamisnurk, näomaalingud.

liu nalja sõnas ja pildis: Küla Karla naljad merelt ja maalt ning kunstnik Valdek Alberi portreede joonistamise *pop-up*-ateljée.

Eesti toidupiirkond 2019 Vana-Võromaa esitleb: mittekalatoidude töötod ehk mida võrokese kala kõrvale pakuvad.

Kalanduse Teabekeskus tutvustab: kalateadlase Lauri Saksa kalanduslikud õpi- ja jututod suurtele ning väikestele, tuulekala suitsutamise õpituba kalakokkade Mari Värva ja Hanno Kase eestvedamisel.

Näitused külamajas: Lylian Meistri tekstiilinäitus „Aarete saar“, stendinäitused „Hiiumaa kalad“ ja „Loopealsete elust“ ning Tuuli Tammla fotonäitus.

„Tuulega silmitsi“: Hiiumaa Muuseumi teadusdirektor Helgi Põllo räägib tuulelippude ajaloost ja muuseumi kogust.

Ohutuse õpitod: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja Hiiumaa Vabatahtlik Merepääste Selts.

Retrobussi reisid Kollase Bussi ja giidiga mööda Kassari saart.

Väljasõidud merele MTÜ Halulaev ja Hiiu Purjelaeva Seltsi alustega.

13.00–15.00 kalatoidukonkurss „IIDLASE UDUANGERJAS 2019“, korraldab Ajakiri Kalastaja, info 501 5907, Hanno Kask.

15.00–17.15 KULTUURIPROGRAMM suures telgis

Käina huvikooli noortebänd,

lauluansambel Mesi Tartumaalt,

puhkpilli-vokaalansambel Brassical Tallinnast ja

tantsurühm Sõle Segajad ja peolised.

17.15 AUTASUSTAMINE. Kalatoidukonkursi, laste õngitsemisvõistluse ja trollinguvõistluse parimate tunnustamine.

18.30 TANTSUPIDU ansamblitega JUSTAMENT ja IIUKALA Bänd.

NB! Korraldajad jätavad endale õiguse teha festivali kavas muudatusi, värskem info FB Tuulekala festival!

Info 524 4820, Margit Kääramees, festivali peakorraldaja.

Tuulekalafestivali maapealset programmi toetavad Euroopa Kalandus- ja Merendusfond, Hiiumaa valla Käina osavald, SA Hiiumaa Sadamad, Käina Huvi- ja Kultuurikeskus, Kalanduse Teabekeskus ning MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond.

25. MAI Mandala töötuba Kassari rahvamajas. Räägitakse sümbolitest, geomeetriast ja eri religioonide mandalatest ning maalitakse endale kaunis mandala. Info 5696 9326.

JUUNI

4. JUUNI Lauulu- ja tantsupeo peotule teekond Hiiumaal, tule teelesaatmine Orjaku sadamast.

6. JUUNI KKNP:

18.00 Kassari kabelis kontsert. Plokkflöödiansambel Saksamaalt Eckernfördest.

12.00 alustab hooaega Kassari rahvamaja kodukohvik HÕNG.

13. JUUNI KKNP:

SÕRU JAZZ Orjaku külamajas:

20:00 Liis ja Jaak Lutsoja, Mihkel Mäekalle – põnevalt läbipõimunud.

21:30 Raul ja Carlos Ukareda – isa ja poja teineteisemõistmine.

Piletid müügil www.piletilevi.ee, info www.kaunismuusika.ee.

12.00–17.00 Kassari rahvamajas KASSARI KAPSAD. Lugejalt lugejale. Raamatuvaetus. Info 558 0543.

20. JUUNI KKNP: Orjaku külamajas kontsert „IIUKALA Bänd – 10“.

25. JUUNI Hiiu Purjelaeva Seltsi 20. paadimatku ümber Hiiumaa, start Orjaku sadamast.

27. JUUNI KKNP: Orjaku külamajas „Lugusid loomadest“. Aleksei Turovski ja Anne Adamsi kontsert-loengud.

17.00 lastele

19.00 täiskasvanutele

Info 524 4820.

29. JUUNI Hiiu Purjelaeva Seltsi paadimatka finiš Orjaku sadamas ja tantsupidu matkal osalenutele.

JUULI

4. JUULI KKNP:

12.00–16.00 Kassari rahvamajas kirbuturg. Info 558 0543.

11. JUULI KKNP:

12.00–17.00 Kassari rahvamajas KASSARI KAPSAD. Lugejalt lugejale. Raamatuvaetus. Info 558 0543.

12. JUULI 18.00 Kassari kabelis kontsert „Viiskümmend päikest“: esineb Sakarias Jaan Leppik.

12.–13. JUULI Orjaku külamajas Kassari Kitarride kontserdid. Esinevad Raul Ukareda ja Raul Vaigla, Peeter Rebane, Vaiko Eplik, Märten Kross, Peeter Metsar, Toomas Rull, Kiur Aarma, Raun Juurikas, Eduardo Agni (Brasiilia) ning Tõnis Mägi ja Kärt Johanson. Korraldab Krossi Talu Loominguline Keskus.

18. JUULI 20.00 KKNP: Orjaku külamajas kontsert „Õnne hoidma peab“. Koit Toome ja Hanna-Liina Võsa. Korraldab Tartu Kontsertkorraldus.

26. JUULI Orjaku külamajas festivali Hiiumaa Homecoming kontsert.

AUGUST

1. AUGUST KKNP:
12.00-20.00 Hiiumaa kohvikupäevade Kassari kohvikutuur. Info 524 4820.
12.00–16.00 Kassari rahvamajas kirbuturg. Info 558 0543.
18.00 Kassari rahvamajas LUULE LOOD. Poolhiidlase Konsu talu Luule meenutusi suvedest vanaema juures Kassaris.
21.00 Orjaku sadamas kohvikutuuri kontsert „Melanhoolsed meestelaulud“: Jaanus Jantson, Margus Põldsepp ja Marko Matvere. Info 524 4820.

3. AUGUST 18.00 Kassari kabelis kontsert. Esineb Nõo meesansambel.

8. AUGUST KKNP:

Orjaku külamajas kontsert. Muusikute fond PLMF esitleb: Indrek Liit. Tangod „Elu ilu“. Esinevad Virgo Veldi (saksofon), Andreas Lend (tšello) ja Jaak Lutsoja (akordion). Kavas Indrek Liit ja Jaak Lutsoja. Pilet 5 eurot.

9. AUGUST 21.00 Orjaku külamajas Hiiumaa puhkpillipäevade kontsert. Esineb Paide linnaorkester.

15. AUGUST KKNP:

12.00–17.00 Kassari rahvamajas KASSARI KAPSAD. Lugejalt lugejale. Raamatuvahetus. Info 558 0543.
19.00 Orjaku külamajas luule ja laulude õhtu „Aga armastusel on metsalinnu süda“. Esinevad Kristiina Ehin ja Silver Sepp. Info 524 4820.

16. AUGUST Orjaku sadamas Hiiumaa (eel)arvamusfestival.
Päeva lõpetavad Lõõtsavägilased.

29. AUGUST KKNP: Orjaku külamajas sadamakino. Korraldab Hiiumaa Kino.

31. AUGUST Muinastulede öö tähistamine Orjaku sadamas: muinastuli, avatud külamaja kohvik. Info 524 4820.

SEPTEMBER

5. SEPTEMBER KKNP:

12.00–16.00 Kassari rahvamajas kirbuturg. Info 558 0543.
19.00 Orjaku külamajas sadamakino. Korraldab Hiiumaa Kino.

12. SEPTEMBER KKNP:

12.00–17.00 Kassari rahvamajas KASSARI KAPSAD. Lugejalt lugejale. Raamatuvahetus. Info 558 0543.
19.00 Orjaku külamajas sadamakino. Korraldab Hiiumaa Kino.

19. SEPTEMBER KKNP HOOAJA LÕPETAMINE.

KASSARI PUHKEKESKUSE suvetelgi sündmuste info www.hiiumaale.ee.

NÄITUSED:

10.00–18.00 Hiiumaa Muuseumi Kassari näitusemajas püsinäitus „Elu saarel. Tuli, vesi, õhk, maa”. Info www.muuseum.hiiumaa.ee ja 523 2225.

Juunist septembrini on Kassari rahvamajas Lia Lüdigi-Alvere näitus. Eksponeeritud on Anne Rekkaro raamatus „Priius kallis Anne” ilmunud illustratsioonid. Info 558 0543.

23. mai – 19. september

Orjaku külamajas Lillian Meistri tekstiilinäitus „Aarete saar” ning stendinäitused „Hiiumaa kalad” ja „Hiiumaa loopealsed”.

KASSARI KABEL

13. juuni – 31. august

TEELISTE KIRIKUD. Kabeli ukseid avatud igal neljapäeval, reedel ja laupäeval kell 12.00–17.00.

KASSARI RAHVAMAJA

Esmaspäeviti kell 19.00 VABATANTS. Juhendaja Annika Kääramees, info 5696 9326.

Kolmapäeviti kell 19.00 JOOGA. Info ja registreerimine 518 9024.

**KASSARI
KKNP
KULTUURI-
NELJAPÄEVAD**

IIUKALA Bänd saab 10!

See oli 2009. aasta juuni alguses, kui Orjaku küla Mäeotsa talus sai pillide taga kokku kaks kalameest – Indrek Kääramees ja Leho Aaslaid. Tegelikult leidsid nad teineteist juba maikuus toimunud kalurite õppereisi ajal Rootsi laeva peal karaoket lauldes, aga päris koos musitseerimiseks läks 6. juunil. Esimene avalik esinemine oli juba juuli keskel, kui mängiti tantsuks kogu Eestist kokku tulnud kalandusimimestele. Hirm oli, aga hakkama saadi ja sealt see kõik edasi läkski ning on nii läinud juba varsti kümme aastat.

Aegade jooksul on peale Indreku ehk Kelmi ja Leho olnud koosseisus teisigi tublisid muusikasõpru. Laulu ja trummidega löi pikemat aega kaasa Janno Elmi, lühemat aega tõmbas kontrabassi keeli Janek Elmi. Kalameestega koos on kõige pikemalt bändi paadis olnud suur kalasõber Kersti Rõbtšenko akordionil ja paar aastat on uue verena pardal Taavo Taelma trummidel, kes vastutab ka bändi helitehnilise poole eest ning miksib lugusid avaldamiskõlblikuks. Muusikat on tehtud ikka lusti ja rõõmuga, mängitakse-lauldakse nooda, mitte noodi järgi ning oma muusikarõõmu jagatakse heameelega ka teistega. Bändi repertuaaris on palju tuntud rahvalikke lugusid, vahel pannakse ka mõni eurolaul natuke moodi. Viimasel ajal on esikohal omalooming, viisijuppe muudkui tuleb. Sellel aastal viidi ellu ammune unistus ja osaleti Eesti Laulul. Lugu „Merekutse” sai selline, nagu sai, tegijatele endile meeldis, aga kahjuks 108 eestikeelse laulu hulgast väljavalituks ei osutunud. Ent uus kogemus on olemas ning laulu saab Youtube’is kuulata. Bändi nimega on läbi aegade saanud palju nalja. IIUKALA Bänd sai nimeks seetõttu, et kaks kalameest olid MTÜ Hiiukala liikmed, esimene kooslaulmine toimus Hiiukala õppereisil ja nii see nimi pandigi. Ja loomulikult on ju tegemist päris bändiga, mitte lihtsalt ansambliga ja seda pidi ju ka nimes kohe teada andma, kui äkiste mõni ei saa aru või nii ... Tulemuseks on olnud aga see, et Bänd kaob päris tihti tagant ära ja esimesest poolest on saanud küll LIUKala, ILUKala, Iikala.

Lihtsalt IIUKALA nime all osaleti 2014. aasta kevadel ETV meelelahutuslikus saates „Perepidu“. Seal löid kaasa Indrek ja Janno bändist ning Indreku täditütar Tiivi Lipp ja mittekassarlasena suvehiiplane Raivo Avango. See oli huvitav kogemus, mida kroonis kaheteistkümne pereansambli seas II kohale tulemine ja kümme korda kuulsamaks saamine. Selliseid katsumusi on vaja, et tavaelus oleks vürtsi ning saaksid aimu oma võimetest ning paremini tundma õppida kaaslast. Proovikive on olnud teisigi, kuid need on teinud ainult tugevamaks, et teha edasi seda, mis meeldib. Tore on see, kui meeldib ka teistele, ja tundub meeldivat. Sest miks muidu kutsutakse bänd esinema isiklikele tähtpäevadele ning sellistele avalikele üritustele, kus kutsuja soovib näha ehthiidlaslikku muusikalist kollektiivi ja koloriitseid kummipükstes kalamehi.

Oma esimese ümmarguse sünnipäeva tähistamiseks otsustasid kalamehed teha üleriigilise kontserditurnee Hiiumaa pinnal ja parim aeg selleks on enne jaanipäeva. Tuleb viis kontserti: 19. juunil hilisõhtune kontsert Kalana sadamas, 20. juunil suur sünnipäevakontsert Orjaku sadamas, 21. juunil lõunakontsert Sõru sadamas ja õhtukontsert Roograhu sadamas ning turnee lõpetab varahommikukontsert Salinõmme sadamas. Kontserdid on tasuta – kingituseks hiidlastele ja Hiiumaa sõpradele, kes nii soojalt on IIUKALA Bändi alati vastu võtnud! Suur soov on selleks ajaks valmis saada ka omaloominguliste lugude plaat, mida on siis võimalik koos autogrammidega koju kaasa viia.

IIUKALA Bänd tänab kõiki sõpru ja vaenlasi ning ootab kontserditurneele!

Margit Kääramees
pillimehe naine, bändi asjaajaja

Foto Argo Nurs

Külavanematest

Ester Tammis

Külavanem on küla esindaja, hoidja ja edendaja, kes juhindub küla ühistest huvidest ja seisukohtadest. Ta on omavalitsuse poolt ametlikult tunnustatud kontaktisik külas ehk omavalitsuse käepikendus informatsiooni vahendamisel külaga.

Kassari saarel on 1998. aastast peale olnud kolm külavanemat: üks Orjaku, üks Kassari ning üks Esi- ja Taguküla peale.

Kas jätkame nagu seni, s.t kolme külavanemaga?

Kas valime ühe ehk siis ülesaarelise (Kassari) saarevanema?

Kas valime kaks külavanemat, s.t ühe Kassari ehk idas asuvate külade ja teise Orjaku ehk läänes paiknevate külade peale?

Oma arvamus palun saata meiliaadressil info@kassarimaa.ee või helistada Ester Tammisele numbril 5648 7057.

Aita hoida Kassari saar puhas!

Helin Kääramees

Paljud Kassari elanikud juba teavad, et mul on suur koerakutsikas ja käin temaga tihti Sääretirbis jalutamas.

Tirp on päris lagedaks tehtud, palju kadakaid ja mände maha võetud. Puude alla oli aegade jooksul kogunenud prügi, mis nüüd hästi silma torkab. Koeraga jalutades olen avastanud end tihti mõttelt, et mul võiks kaasas olla kilekott, kuhu prahti koguda. Töötan küll Dagöplastis, aga prügikotti taskus ega autos tavaliselt ei ole olnud.

Nii tekkiski mõte, et miks ei võiks olla jalutusradade alguses hoidikud, kus on paraaja suuruse ja sangadega prügikotid. Jalutaja võtaks sealt koti ja saaks rännakul leitava prügi sinna sisse panna. Arvan, et neid inimesi on rohkem, kes ei pelga kiletükki või pudelit märgates kummarduda, et praht üles korjata ning prügikasti viia. Anuga rääkides selgus, et temal on ikka kott kaasas, kuhu ta prügi korjab – väga tubli!

Praeguseks olen ka mina edasi arenenud ja nüüd on mul autos prügikotid. Haaran jalutuskäigule minnes kaks-kolm kotti kaasa. Korjamise käigus olen tõdenud, et prahti on Sääretirbis päris palju ja mina olen väike tegija, s.t kogu prahti ära korjata ei jõua.

Kirjutasin oma mõttest Keskkonnaametile, kes saatis kirja edasi valda ja RMK-sse. RMK-s oli väike koosolek, kus arvati, et mõte on järgimist väärt. Praegu käibki Dagöplastis sobiva koti arendus ja sellele järgneb metallist kotihoidikute (linna koerakakakotihoidikute sarnased) tegemine. Käina osavallast lubas Tõnu Koppel, et vald paneb sellele algatusele kindlalt õla alla.

Nii kaua, kuni hoidikuid ei ole, on Dagöplastis tootmises üle jäänud biokotid Kassari poes, rahvamajas ja muuseumis kastides, millel väike silt „Aita hoida Kassari saar puhtana!“.

Kutsun Kassari rahvast ja külalisi jalutuskäigule minnes koti või paar kaasa haarama ja silma jäänud prügi üles korjama. Oluline on, et praht hiljem kindlasti prügikasti jõuaks! Parkimisplatsi prügikonteineri tühjendamise eest vastutab RMK. Kiigeplatsi konteineri tühjendamise tellib OÜ Mainegrupp.

Kui kellelgi tekib kotihoidikute ja kottide kohta mõtteid, võtke julgelt minuga ühendust telefonil 520 3792.

Teated

18. mail muuseumiöö „Öös on mustreid“
Kassari kabel avatud 18–22
Kassari muuseumimaja 18–23

Sarja „Kolm risti Kassari kabeli kohal“ kontserdid Kassari kabelis:
6. juunil kell 18 plokklöödiansambel Saksamaalt Eckernfördest
12. juulil kell 18 Sakarias Jaan Leppik
3. augustil kell 18 Nõo meesansambel

22. juunil kell 11 Kassari kabeliaias surnuaiapäeva.

Kassari Haridusseltsi üldkoosolek toimub 30. mail kell 18.00 rahvamajas.
